

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет гуманітарних наук
Кафедра загального і слов'янського мовознавства

Кваліфікаційна робота
освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«УКРАЇНСЬКА МОВНА КАРТИНА СВІТУ В
ПІДРУЧНИКАХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ»**

Виконала: студентка 4-го року навчання,
Спеціальності 035.01 Філологія
(українська мова та література)
Волощук Ольга Василівна
Керівник Близнюк К. Р.,
кандидат філологічних наук, старший викладач
Рецензент Гарбера І В
Кваліфікаційна робота захищена з
оцінкою _____
Секретар ЕК _____
« ___ » _____ 20__ р.

Київ – 2025 рік

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Мовна репрезентація картини світу народу	6
1.1 Підручники з української мови як іноземної: історія видання і сучасна ситуація.....	6
1.2 Поняття мовної картини світу.....	10
1.3 Елементи мовної картини світу і їхня репрезентація у текстах.....	15
Висновки до розділу 1.....	18
Розділ 2. Відбиття елементів мовної картини світу українців у підручниках з української мови як іноземної	20
2.1. Антропоніми	20
2.2. Топоніми.....	25
2.3. Їжа і напої.....	28
2.4. Пам'ятки та заклади.....	33
2.5. Професії.....	36
2.6. Свята.....	38
2.7. Офіційна та неофіційна державна символіка.....	41
2.8. Художні твори.....	44
Висновки до розділу 2.....	46
Висновки.....	48
Список використаних джерел.....	51
Додатки.....	57

ВСТУП

Вивчення іноземних мов у сучасному світі є невід’ємним та важливим процесом. Після початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року у всьому світі зріс інтерес до України та української мови. Багато людей почали вивчати українську в знак солідарності та підтримки, почали цікавитися українською культурою. На платформі «Duolingo» зазначають: «Найбільшим трендом 2022 року став глобальний сплеск людей, які вивчають українську мову» [51]. Найбільше вивчали українську в Ірландії, Німеччині, Польщі, Нідерландах та Чехії. Оскільки зростає інтерес до вивчення української, більша увага має бути приділена підручникам з української як іноземної.

Підручники з мови стають для учнів чи не першим джерелом контакту, який формує уявлення про націю. Одним із важливих аспектів вивчення нової мови стає знайомство з відповідною культурою. Вивчаючи нову мову, іноземці занурюються у нову картину світу, що відображає особливості ментальності та світогляду народу. Важливо, щоб у підручниках українська мовна картина світу була представлена повно та формувала правдиве та об’єктивне враження про дійсність.

У сучасній лінгвістиці дослідженням мовної картини світу займалися І. Голубовська [14], І. Живіцька [20], Л. Лисиченко [29], С Єрмоленко [18] , В. Жайворонок [19]. Зокрема українську мовну картину досліджували Н. Осадча [35], Н. Венжинович [8], В. Заїць [22], К. Тараненко [46], В. Грещук [15]. Проте українська мовна картина світу в підручниках української як іноземної ще не була ретельно досліджена.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням інтересу до української мови, а також потребою у формуванні в іноземних учнів повного, нестереотипного уявлення про українців та Україну за допомогою навчальних підручників.

Об’єктом дослідження є українська мовна картина світу, репрезентована в підручниках з української як іноземної

Предмет дослідження — особливості зображення елементів мовної картини світу (лексико-семантичних груп антропоніми, топоніми, їжа і напої, пам'ятки та заклади, професії, свята, офіційна та неофіційна державна символіка, художні твори) у перших двох підручниках серії «Яблуко».

Підручники серії «Яблуко» орієнтовані на культурний підхід до вивчення мови і містять багато автентичних текстів та матеріалів. Для аналізу ми обрали підручники базового та рубіжного рівня, адже саме під час вивчення мови на цих рівнях, учні найбільше дізнаються про нову культуру та формують свої думки стосовно неї.

Мета роботи — визначити особливості репрезентації української мовної картини світу в підручниках з української як іноземної, з акцентом на виявлення стереотипних та нестереотипних уявлень про Україну та українців.

Для виконання мети необхідно виконати такі **завдання**:

1. Окреслити історію та сучасну ситуацію видання підручників з української як іноземної
2. Проаналізувати загальнотеоретичні підходи до вивчення мовної картини світу та її елементів
3. Виявити та класифікувати групи лексики, що репрезентують елементи української мовної картини світу в підручниках «Яблуко»
4. Здійснити детальний аналіз виділених лексико-семантичних груп на предмет частотності вживання, репрезентації сучасних, застарілих та стереотипних уявлень
5. Сформувати рекомендації щодо вдосконалення репрезентації української мовної картини світу в підручниках з української як іноземної

Для дослідження української мовної картини світу у підручниках «Яблуко» було використано такі методи: описовий — для характеристики виокремлених лексико-семантичних груп, кількісний — для підрахунку частотності використання компонентів у лексико-семантичних групах, відслідковування повторюваних чи одиничних вживань, контекстуальний аналіз — для визначення

ситуативності вживання лексем у тексті та того, як саме вони відображають мовну картину світу.

Наукова новизна полягає в тому, що здійснено аналіз української мовної картини світу саме на матеріалі підручників з української як іноземної, зокрема на прикладі двох підручників серії «Яблуко»

Практичне значення полягає в наданні рекомендацій для подальшого створення та оновлення підручників з української як іноземної, що сприятиме більш повному відображенню реальності.

Структура дипломної роботи складається із вступу, двох розділів, висновків, списку літератури й додатків.

Окремі положення роботи пройшли апробацію на « IX Всеукраїнській науковій конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Мовний простір сучасного світу» (Національний університет «Києво-Могилянська академія», м. Київ, Україна, 30 травня 2025 р.) і будуть опубліковані в збірнику тез.

Розділ 1. МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КАРТИНИ СВІТУ НАРОДУ

1.1 Підручники з української мови як іноземної: історія видання і сучасна ситуація

Виданням підручників з української як іноземної у 20 столітті найчастіше займалася українська діаспора. Серед таких підручників знаходимо: Івах О. «Ключ до мови. Коротка граматики української мови» (Вінніпег, 1943) [25], Кисілевський К. Граматика української мови для школи й самонавчання (Нью-Йорк, 1955) [26], Славутич Я. «Manual Da Lingua Ucrainiana» (Бразилія, 1976) [56], Данило Гусар Струк «Ukrainian for undergraduates» (Канада, 1978) [54].

Серед новіших підручників з української, які були видані за кордоном, знаходимо такі.

«Complete Ukrainian Beginner to Intermediate Course» (2010, Великобританія) Бех О., Дінглі Дж.. Підручник охоплює рівні А1-В1. Написаний англійською мовою [53].

«Beginner's Ukrainian with Interactive Online Workbook», Юрій Шевчук. Підручник наявний у трьох виданнях, останнє — 2022 року. Охоплює елементарні теми: «Зустрічі з людьми», «Подорожі», «Покупки», «Хобі», «Сімейні стосунки», «Відпочинок», «Харчування», «Погода» та інші.. Книга має супутній веб-сайт з великою кількістю інтерактивних розмовних, граматичних і фонетичних вправ [55].

Основна частина підручників з української як іноземної видані в Україні. Існує чимало підручників для різних рівнів: від початкового до просунутого.

Однією з найпопулярніших є серія підручників «Яблуко» від Українського католицького університету, яка охоплює рівні від базового до просунутого (А2—С1). Вона містить автентичні тексти, різноманітні вправи, які спрямовані на розвиток різних навичок (читання, говоріння, аудіювання, письмо), аудіоматеріали, ілюстрації. Підручники демонструють культурний підхід за допомогою використання тематичних тестів та ілюстрацій, що допомагають учням не тільки вивчити мову, але й більше дізнатися про Україну. Серія підручників доповнена робочими зошитами [1, 5].

Підручник «Українська мова як іноземна. Крок 1» за авторством Палінської О. та Туркевич О., виданий у 2010 році, є призначеним для вивчення української мови на рівні А1-А2. Охоплює такі теми, як: «Знайомство», «Родина», «Професії», «Хобі», «Їжа», «Магазини», «Місто», «Житло», «Відпочинок», «Здоров'я», «Свята». Продовження серії, 2» видане у 2013 і призначене для опанування рівня В1. У цих підручниках згадуються українські національні страви. Автори знайомлять учнів з різними географічними регіонами України [42, 43]

Підручник «Українська мова для іноземців. Крок за кроком» Мазурик Д (2017 рік). охоплює в одній книзі рівні від А1 до В1. Матеріал викладено за комунікативно-когнітивним принципом і поділено на 37 уроків. Репрезентовані базові комунікативні теми: «Знайомство», «Зовнішність», «Характер», «Сім'я», «Уподобання», «Навчання», «Відпочинок» тощо. Підручник демонструє культурний підхід, містить пізнавальні тексти про Львів та його найвідоміші пам'ятки, містить тексти українських народних пісень [32].

Ющук І. «Українська мова для іноземців» (2021). Довідник містить основну інформацію про фонетику, граматику, словниковий запас та правопис української мови у порівнянні з англійською мовою. Слова та вирази перекладено англійською мовою та навпаки. Спрямований суто на засвоєння фонетичних, граматичних та орфографічних правил та лексичного мінімуму [50].

Серія підручників «Українська мова для іноземців» Голованенко Є. Дегтярьова Т. охоплює рівні від А1 до В1. Перші розділи підручника містять інформацію про фонетичну систему української мови. У кожному розділі наявний теоретичний та практичний блок, комунікативна темп, клоуз-тести та тематичний словник. Підручник рівня А1 охоплює теми «Форми етикету», «Знайомство», «Сім'я», «Мій день», «Місто», «Навчання», «Люди і транспорт», «Покупки», «Окреслення часу», «День народження», «Будинок», «Ресторан», «Інтереси». Підручник рівня А2 містить комунікативні теми «Моя країна», «Природа України», «Здоров'я», «Людина. Характер. Зовнішній вигляд», «Робота», «У супермаркеті», «Послуги», «У готелі», «Подорожі», «Дозвілля»,

«Українські свята». Підручник рівня В1 містить 15 уроків, теми яких спрямовані на ближче знайомство з Україною, її природою, культурою, державним устроєм, традиціями та звичаями [13].

Барчук О., Волкова О., Ворона Н. «Ukrainian Elementary. Українська мова для іноземців» (2023). Містить інформацію про систему українських голосних та приголосних звуків та уроки, які спрямовані на опанування базових комунікативних тем [2].

Мацюк Г. «Українська мова. Практичний курс для іноземців (за новою редакцією правопису)» (2024). Містить фонетичний, лексичний та граматичний матеріал відповідно до чинного правопису, тести, двомовний словник. Спрямований на засвоєння лексики та граматики української мови [34].

Зокрема існує багато підручників, які спеціалізовані для студентів вищих навчальних закладів.

Серед таких підручник Лисенко Н., Кривко Р., Світлична Є., Цапко Т. «Українська мова для іноземних студентів» (2010). Підходить для початкового рівня (A1). Містить фонетичний та лексичний матеріал, відомості з граматики української мови, сталі висловлювання мовного етикету, багатомовний словник. Основні теоретичні матеріали наведені українською, французькою та англійською мовами. Посібник відрізняється наочністю і містить численні пояснювальні схеми, таблиці та ілюстрації. Написаний лаконічно, без яскравого культурного спрямування [28].

«Паралель. Українська мова для початківців. Базовий курс» Ушакова Н, Алексєєнко Г., Кушнір І. (2018). Посібник призначено для іноземних студентів англійської форми навчання, які не мають мовної підготовки. Він дає змогу опанувати українську мову на рівні А2. Він орієнтований на студентів Харківського національного університету імені В. Каразіна У підручнику широко репрезентована різноманітна їжа та частково репрезентовані найбільші міста України [47].

Ще один підручник Василенко Г, Дмитрук Л. Тищенко Л., Полиця Т. «Від букви до спілкування. Українська мова для іноземців: рівень А1» (2019).

Орієнтований на опанування рівня А1, розрахований на іноземних студентів. Містить 20 базових комунікативних тем, серед яких «Знайомство», «Люди і речі навколо нас», «Сім'я», «Місяці, пори року», «Погода» тощо. Написаний радше у формі посібника без яскравого культурного спрямування [7].

Дегтярьова Т., Дяденко Г., Скварча О. «Українська мова як іноземна. Елементарний курс» (2020). Підручник забезпечує вивчення мови на елементарному рівні та орієнтований на студентів Сумського державного університету [16].

«Українська мова від А до Я для іноземних студентів», авторами якого є Гейченко К., Цупікова О. та інші. Підручник виданий у 2022 році у двох частинах, перша з яких спрямована на рівень А2, а друга — на В1. З географічних регіонів репрезентоване Запоріжжя, адже підручник орієнтований на студентів, які навчаються в цьому місті [12].

«Вступний курс з української мови для студентів-іноземців підготовчого відділення» Волкова О., Ворона Н., Голованенко Є. Посібник складається з двох основних розділів: вступного фонетико-граматичний курсу та розвитку зв'язного мовлення. Містить додатки з лексико-граматичними коментарями, таблиці, українсько-російсько-англо-арабсько-турецький словник лінгвістичних термінів і понять. У цих самих авторів є підручник «Ukrainian for beginners. Українська для студентів-іноземців». Він розрахований на початковий рівень, знайомить студентів із фонетичною системою та основами граматики. Посібник містить фонетико-граматичний курс та уроки із розвитку зв'язного мовлення. У книзі наявні лінгвістичний українсько-англійсько-арабський коментар, чотиримовний словник лінгвістичних термінів та граматичні таблиці [10, 11].

Серед підручників для іноземних студентів можна виділити підручники для студентів медичного профілю.

«Українська мова для студентів-іноземців медичного профілю (з англійською мовою навчання)» Силка А. Посібник готувався для студентів Сумського державного університету, тож в ньому фігурують деякі місцеві топоніми, назви магазинів. Підручник відображає культурний підхід, адже у

ньому містяться деякі відомості з географії, історії та культури України. Підручник містить назви українських безеквівалентних реалій, назви страв національної кухні та імені видатних українських діячів. У зв'язку з медичним спрямуванням до лексичного мінімуму було введено пов'язану з медициною лексику [42].

«Українська мова як іноземна для англомовних студентів-медиків: у 2 книгах» Луцак С., Ільків А., Литвиненко Н. та ін. Перша книга «Соціокультурна комунікація» спрямована на формування мовленнєвих навичок у сферах соціокультурної комунікації. Друга «Основи професійного мовлення» зосереджена на професійній сфері мовлення. Серія підручників доповнена електронним аудіододатком [30, 31].

Як можна побачити, деякі з підручників, доповнені різними текстами та візуальними матеріалами, відбивають культурні особливості українців. Серед підручників, які враховують культурний підхід можна виокремити серію «Яблуко» від Львівського католицького університету, «Українська мова як іноземна. Крок 1» і «Крок 2» Палінська О. та Туркевич О., «Українська мова для іноземців. Крок за кроком» Мазурик Д., «Українська мова для іноземців» Голованенко Є. Дегтярьова Т., «Українська мова для студентів-іноземців медичного профілю (з англійською мовою навчання)» Силка А.

Деякі з підручників написані радше як посібники та розраховані лише на вивчення лексики та граматики мови без заглиблення у культуру та історію України.

1.2. Поняття мовної картини світу

Мова є найбільш універсальною системою, за допомогою якої здійснюються пізнання й усвідомлення навколишнього світу. Мова і її лексичний склад є відображенням характеру й світогляду народу.

Виникнення терміна «мовна картина світу» пов'язують з ім'ям В. фон Гумбольдта. Він був першим, хто висловив ідею про особливе мовне бачення світу. Він вважав, що «мова народу є його дух, а дух народу є його мова,

і важко уявити собі щось більш тотожне»[27, с. 46] і зазначав, що «в кожній природній мові є характерний тільки для неї огляд світу...Всяка мова, позначаючи окремі предмети, насправді творить: вона формує для народу, який є її носієм, картину світу» [48].

Л. Лисиченко зазначає, що в науковій літературі терміни «мовна модель світу», «мовна картина світу» та «мовний образ світу» часто використовуються як синонімічні. Проте науковиця зазначає, що з погляду структури є певні відмінності: «мовна модель — логічний конструкт, мовна картина — збагачений за допомогою різних зв'язків явищ у світі лінгвальний її еквівалент, мовний образ — індивідуальна естетична сутність, що виявляється в індивідуальній картині світе» [29, с.13]

За визначенням В. Манакіна «мовна картина світу — відображені в категоріях і формах мови уявлення певної національної спільноти про дійність» [33, с. 68]

А. Загнітко подає два визначення мовної картини світу. У першому він ототожнює це поняття із внутрішньою формою мови. У другому мовна картина світу є «виявом у категоріях (і у формах) мови уявлень певного мовного колективу про будову, елементи і процеси дійсності в її співвідношенні з людиною, що постає основною фігурою мови і як мовець, і як основна активна особа світопорядку, про який сама людина говорить». Це «цілісне відбиття конкретною мовою всього того, що існує в людині й навколо неї, здійснюване засобами мовної номінації зображення людини, її внутрішнього світу, дійсності, природи тощо» [43, с. 13]

У короткому тлумачному словнику лінгвістичних термінів (за ред С. Єрмоленко) знаходимо таке визначення мовної картини світу — «членування предметного і поняттєвого світу засобами мови — словниковими, граматичними одиницями» [17, с. 93]. Існує національна, соціальна, індивідуальна мовна картина світу, кожна з яких залежить від культурно-історичних умов життя суспільства, соціуму, від індивідуального, лінгвопсихологічного досвіду. [17, с. 93]

На думку В. Жайворонка мовна картина світу — це «мозаїкоподібна польова структура взаємопов'язаних мовних одиниць, що через складну систему фонетичних явищ, лексико-семантичних та граматичних значень, а також стилістичних характеристик відбиває відносно об'єктивний стан речей довкілля і внутрішнього світу людини, тобто загалом картину (модель) світу як таку» [19, с. 15]

І. Голубовська згадує про національно-мовні картини світу — «репрезентації мовними засобами етнічної ментальності певного етносу, його світогляду, світосприйняття та світооцінки» [14].

У сучасному мовознавстві розрізняють мовну картину світу (МКС) та концептуальну картину світу (ККС).

В. Манакін визначає концептуальну картину світу як «систему концептів, як значущих психоментальних координат, за якими визначають межі колективної національної свідомості, концептосфери нації» [33, с. 70].

За Загнітком, це «усезагальний образ світу, що існує у свідомості певного соціуму в той чи той період історії і становить ґрунт його світобачення». Також він додає, що це «мисленнєві узагальнені уявлення певного колективу, певної національності, людства загалом про елементи, організацію тощо об'єктивної дійсності (чи дійсності, що кваліфікована як об'єктивна), відображені в науково-абстрагованих поняттях» [43, с. 13].

В. Жайворонка визначає концептуальну картину світу «не лише як систему понять про сукупність реалій довкілля, але й як систему значень, що втілюють ці реалії через слово-знак і слово-концепт» [19, с. 11].

Мовна та концептуальна картина світу мають деякі відмінні ознаки. Вчені вважають, що концептуальна картина світу є більшою за обсягом ніж мовна. Це пов'язано з тим, що людині притаманні різні типи мислення і не все, що людина пізнає, має мовне вираження [41].

І. Заремська зазначає, що мовна картина світу породжується наївною свідомістю, а концептуальна картина світу — національною [23]. Такої думки

притримується А. Середницька: «мовна картина світу наївна, часто містить антропоцентричні уявлення, оцінні судження, стереотипи» [41].

Іншою відмінністю є суб'єктивність мовної картини світу та об'єктивність концептуальної. Мовна картина відображає мовну свідомість певної нації. Концептуальна картина світу є інваріантною, властивою багатьом народам, відображає реальний світ, спирається на наукову інформацію [23, 41]

Мовна картина світу є більш консервативною, може, зберігати навіть застарілі уявлення про світ. Як зазначає Л. Лисиченко «в кожній мові зберігаються архетипові елементи «архаїчної» картини світу, тобто в мові відбиваються уявлення, які існували в час творення певного слова чи блоку слів»[29, с. 30]. Проте поруч зі старими елементами є й такі, що демонструють сучасні знання та уявлення про світ. Натомість концептуальна картина світу є більш динамічною, адже вона постійно еволюціонує, вона «поширюється і поглиблюється у зв'язку з безперервністю процесу пізнання світу людиною» [29, с. 30].

Складовими мовної картини світу є мовні одиниці, а концептуальної — поняття. «Мовна картина світу зафіксована в лексичних, граматичних, словотвірних значеннях, синтаксичних конструкціях та фразеологізмах, у будові семантичних полів, синонімічних рядів, антонімічних пар, гіперо-гіпонімічних груп тощо» [41].

Попри відмінності між картинами, вчені сходяться на тому, що обидві картини світу між собою взаємопов'язані [19, 29, 38]. Як пише Т. Семашко «мова виконує роль засобу спілкування саме завдяки тому, що вона пояснює зміст концептуальної картини світу та робить її значущою»[38]. Л. Лисиченко зазначає, що «саме в мовній картині світу виявляється своєрідність членування концептуальної картини в різних народів»[29]. Тобто, концептуальна картина світу стає основною для мовної картини. Концептуальна картина є універсальнішою і спільною для народів з однаковим рівнем розвитку. Мовна картина світу «відображає досвід кожного народу і виявляє не тільки спільні знання, а й своєрідність бачення світу».[29]

Для мовної картини світу є характерним антропоцентризм. Людина виступає суб'єктом, який пізнає і діє. Вона «є тією точкою відліку, яка використовується в мові, щоб надати інформацію (відомості) про світ, описати розмір, форму, температуру, положення в просторі, функцію та інші властивості предметів, а також щоб розпізнати ті процеси, які відбуваються усередині людини: її емоції, думки, почуття, внутрішні відчуття» [6].

В. Жайворонок пише, що «картина світу — це те, що йде передусім від людини або етносу, результат людського сприйняття, фантазій, мисленневих процесів і перетворювальної діяльності» [19, с. 9].

Іншими ознаками мовної картини світу є наївність, наявність оцінних характеристик, побутових, повсякденних знань. Вона має національну специфіку, пов'язану з відмінностями світосприйняття певних народів [41]. Ілюстративно особливості мовної картини світу виявляє саме лексика історико-культурного, етнографічного типу. Варто зауважити, що мовна картина світу не є тотожною науковій картині світу, адже може містити ті поняття, які наука вважає хибними (наприклад, міфологічних персонажів) [44, с. 13]

«Через мовну картину світу пізнається ментальність народу, його міфологічне мислення, виявлення мовних форм, що відтінюють універсальні логічні закони людського мислення» [17, с. 93].

Тож мовна картина світу репрезентує особливості категоризації наколишнього світу у мовній свідомості певної спільноти, покриває різні досвіди, об'єкти, дії та ознаки. За допомогою мовних засобів вона відображає ментальність народу, його світогляд та особливості сприйняття навколишнього світу. Вивчаючи нову мову, іноземці опановують не тільки правила орфоепії, орфографії, граматики та пунктуації чи засвоюють лексику, вони занурюються у картину світу. При створенні підручників для вивчення мови як іноземної важливо, щоб ця картина світу була репрезентована повно та широко, давала правдиве уявлення про нову культуру, створюючи простір для ефективної міжнародної комунікації і запобігаючи надмірній стереотипізації.

1.3. Елементи мовної картини світу і їхня репрезентація у текстах

Як вже йшлося раніше, мовна картина світу може реалізуватися за допомогою одиниць різних рівнів мови: лексики, граматики, словотвору, фразеології, паремії. Елементами мовної картини світу є не лише слова та словосполучення, синтаксичні конструкції, фразеологізми, прислів'я та й приказки. Як зазначає С. Єрмоленко, її одиницями виступають і складніші конструкції, а саме «лексичні парадигми, побудовані за принципом організації тематичних груп лексики; лексико-синонімічні ряди; семантичні поля, що об'єднують лексичні, фразеологічні одиниці навколо ядерного слова-поняття; лексико-асоціативні поля, що формуються в конкретних текстах залежно від авторського світосприймання значення ключових слів-понять та їхніх асоціацій». Крім того, використовуються терміни «концепт», «концептосфера», «простір, час / художній простір, час» [18]

І. Серебрянська пише, що «мовна картина світу формується із сукупності мовних образів, що є відповідниками ментальних образів (концептів)» [46]. Вона зазначає, що «концепт» і «мовний образ» є одиницями різних структурних рівнів: концепт характерний для концептуальної картини світу, а мовний образ — для мовної [40]. Вони пов'язані між собою, адже концепт знаходить втілення у мовному образі. Х. Щепанська визначає мовний образ як «реалію чи абстракцію, схоплену думкою і виражена мовою певного народу і вважає його основною одиницею мовної картини світу» [48].

Такі лінгвістичні терміни “лексичне поле”, “семантичне поле”, “концептуальне поле” та “словесне поле” зазвичай вживаються як синоніми [24]. Крім того, поряд із полем також вживаються терміни «лексико-семантична група», «тематична група слів» [17, с. 132].

Загнітко подає два визначення терміну семантичне поле: 1) «фрагмент дійсності, що може бути описаний певною мовою за допомогою відповідної лексичної підсистеми», 2) «ієрархічна структура множинності лексичних

одиниць, об'єднаних спільним (інваріантним) значенням, спільністю змісту, що відображає поняттєву, предметну чи функційну подібність означуваних явищ» [44, с.70].

У короткому словнику лінгвістичних термінів (за ред. С. Єрмоленко) знаходимо таке визначення: «поле – сукупність мовних одиниць, переважно лексичних, об'єднаних спільністю змісту, одним поняттям, функціональною подібністю, позначуваних явищ» [19, с. 132].

М. Кочерган розглядає лексико-семантичне поле як найбільше парадигматичне об'єднання, «сукупність лексичних одиниць, які об'єднані спільністю змісту (іноді й спільністю формальних показників) і відображають поняттєву, предметну або функціональну подібність позначуваних явищ» [27]

Лексичні одиниці формують лексико-семантичне поле на підставі наявності об'єднувальної для них гіперсеми [44, с. 70]. Маючи спільну семантики, елементи лексико-семантичного поля також утворюють структуру зі співвідношенням «ядро – периферія» [24].

Н. Засанська виокремлює три основні принципи побудови лексичного поля: семантичний, структурний, системний. Серед них домінує семантичний принцип і на думку науковиці, саме він має бути покладений у першооснову формування лексико-семантичного поля. [24]

Структурними ознаками лексико-семантичного поля є цілісність, впорядкованість, повнота, нечіткість меж, безперервність [24].

У межах лексико-семантичного поля виділяють лексико-семантичні групи, а всередині груп лексико-семантичні категорії (синоніми, антоніми, конверсиви, гіпоніми) [27].

Також важливим елементом мовної картини світу є концепт, адже «пізнаючи і членуючи об'єктивний світ, людина не лише називає (іменує) окремі його реалії, а й осмислює їх у слові, тому постає потреба говорити не просто про слова, а про мовні одиниці — культурні(етнокультурні) концепти, породжені історико-культурною свідомістю народу. [19, с. 10]

В. Жайворонок пише, що «слово не просто містить і передає актуальну інформацію. Воно акумулює також загальногуманістичну, соціально-історичну, інтелектуальну, етнокультурну, експресивно-емотивну, оцінну інформацію, значущу для того чи того соціуму» [19, 10 с.]. Він додає, що «концепт наділений не лише власне лінгвістичною, а й культурною інформативністю, тобто в ньому спостерігаємо асоціативне нашарування смислів на основне (словникове) значення, або культурні сугестії речі, виражені в слові» [19, с. 11].

С. Соколовська зазначає, що «концепт може бути виражений у мові за допомогою цілої системи епідигматично пов'язаних одна з одною мовних одиниць, які об'єднуються навколо однієї “центральної” одиниці – концептуального маркера, найтісніше поєднаного у свідомості носіїв мови з певною метальною сутністю» [45].

На думку В. Бялика концепт є «ментальною категорією, відображенням індивідуального досвіду кожної мовної особистості» [6].

Про різницю між концептом та поняттям В. Жайворонок пише «концепт як поняттєва категорія, на відміну, від власне поняття, є прерогативою не самої філософії, а радше лінгвософії. Якщо за поняттям стоїть реалія, речова субстанція, то за концептом — не лише предметна віднесеність, предметний смисл, але й слово — ім'я реалії, слово-знак, як певна інтелектуально осмилена сутність, як субстанція значуща, або знак смислу.» [19, с. 10]

В. Жайворонок виокремлює етнокультурні концепти, які з'являються, «коли за словом стоїть не лише реалія (скажімо, рослина, тварина, страва), а її образ або символ, що постають у тому чи тому етнокультурному просторі» [19, с. 10]

У контексті мовної картини світу варто ще згадати за фонову лексику або ж культури. За словником термінів міжкультурної комунікації «фонові лексика — це слова, які несуть у собі інформацію національно-культурного характеру та потребують лінгвокультурологічного коментаря, і не можуть бути перекладені іншими мовами» [3].

М. Жук наводить погляд Луке Надаля, що «культуремою можна назвати будь-який культурний символічний елемент, який відповідає якомусь предмету, ідеї, діяльності чи події, добре знаний між членами цієї спільноти, що має символічне значення і слугує провідником, референтом чи моделлю розуміння або поведінки для всіх членів даної спільноти» [21].

М. Жук, спираючись на думку Л. Надаля, виділяє такі критерії для визначення культурами: 1) життєздатність, фігуративність, умотивованість; 2) фразеологічна продуктивність; 3) використання культурами у фільмах, піснях, рекламі, жартах, карикатурах; 4) частота використання в текстових алюзіях, жартах та інших варіаціях; 5) структурна та символічна складність [21].

У мовній картині світу значною мірою реалізуються і стереотипи, адже «мова в цілому так чи інакше відбиває етнокультурні стереотипи, породжені національною специфікою людського світосприймання» [19, с. 15] Термін «стереотип» був введений Уолтером Ліпманом у праці «Громадська думка» 1922 року. Він визначив «стереотип» як образ в голові людини, який є однобічним, частковим та схематичним [52].

На думку Є. Бартмінського, стереотип – це «уявлення про предмет, яке сформувалося в певних суспільних рамках досвіду та яке визначає, чим предмет є, як він виглядає, як діє, як його розглядає людина і т. п., а водночас, уявлення, закріплене в мові, доступне через мову і приналежне до колективних знань про світ» (переклад С. Богдан) [4].

Усі вищезазначені елементи можуть бути репрезентовані у тексті. Для аналізу важливо не лише вичленовувати їх, але й звертати увагу на контексти (зокрема візуальний та аудіосупровід, частотність вживання, коментарі).

Висновки до розділу 1

У сучасному світі існує широкий спектр підручників з української як іноземної. Деякі з них написані як посібники та охоплюють лише лексичний та граматичний матеріал. А деякі підручники мають культурний підхід. Такими є підручники «Яблуко», які ми обрали для аналізу.

Вивчаючи нову мову, іноземці стикаються з мовною картиною світу. Мовна картина світу — це уявлення про навколишню дійсність, світогляд, світооцінка, світосприйняття певного народу, які відображені за допомогою мовних знаків. Для мовної картини світу характерні антропоцентризм, наївність, наявність оцінних характеристик, побутових, повсякденних знань.

Елементами мовної картини світу з одного боку є словосполучення, синтаксичні конструкції, фразеологізми, прислів'я та й приказки, та з іншого лексичні парадигми, лексико-синонімічні ряди, семантичні поля, фразеологічні одиниці навколо ядерного слова-поняття; лексико-асоціативні поля, концепти, стереотипи. У роботі ми зосередилися на виокремленні 8 лексико-семантичних груп, щоб змодельовати українську мовну картину світу, яка репрезентована у підручниках «Яблуко».

РОЗДІЛ 2. ВІДБИТТЯ ЕЛЕМЕНТІВ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ УКРАЇНЦІВ У ПІДРУЧНИКАХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

2.1 Антропоніми

Однією з лексико-семантичних груп, які репрезентують українську картину світу в серії підручників «Яблуко» є власні назви. У підручниках знаходимо, як і українські, так й іноземні імена. Зазвичай для найменування персонажів у діалогах, текстах чи вправах автори використовують саме українські імена. Значно рідше, але все ж трапляються іноземні імена персонажів, що дає змогу тим, хто вивчає мову, ідентифікувати себе з ними.

У підручниках «Яблуко» найчастіше вживаються імена *Наталя, Андрій, Олена, Назар, Марія, Оксана, Марко, Сашко (Олександр), Мар'яна, Софія, Ірина, Петро, Олексій, Іван, Василь, Роман, Анастасія (Настя)*.

Зокрема автори створюють двох основних персонажів, які фігурують у підручнику «Яблуко 1» — *Андрія та Наталю*. Крізь діалоги та тексти реалізована сюжетна лінія їхніх стосунків та одруження. Здебільшого їхні імена виринають безпосередньо в діалогах, як у прикладі нижче.

«Андрій: Я гуляю в центрі. Хочу запросити і тебе в центр.

Наталя: Ой, дякую за запрошення, але, на жаль, зараз я не можу».

[5, с. 73]

Іноді розповіді про цих персонажів з'являються в діалогах з іншими персонажами. Також у одному з розділів учні бачать записи зі щоденника Наталі.

«Я їздила так лише один раз на побаченні з Андрієм. Тоді ми їхали разом, а зараз... Андрій де ж він?!» [5]

Тож припускаємо, що саме ці імена запам'ятаються іноземцям найбільше. Вони є доволі універсальними, мають християнське походження та поширені в інших країнах світу. Імена, які повторюються, але вживаються менш часто, також є типовими для інших народів.

Ці та інші імена з переліку не мають яскраво виражених та часто повторюваних персонажів. Здебільшого вони використані для друзів чи знайомих основних персонажів, з'являються у діалогах, вправах та реченнях.

«Олена: Ти була в кафе з Андрієм?»

Наталя: Так, а що він тобі не подобається?»

Олена: Та ні, він добрий хлопець. Просто це трохи несподівано».

[5, с. 93]

Більшість українських імен вживаються доволі рідко або взагалі поодиначо, здебільшого у вправах, діалогах та текстах, серед таких: *Таня, Богдан, Зоряна, Галя, Дем'ян, Юля (Юлія), Ігор, Роман, В'ячеслав, Дзвінка, Лук'ян, Анна, Надія, Павло, Оля (Ольга), Галина, Юрко, Святослава, Святослав, Теодор, Омелян, Дзвінка, Соломія, Марта, Віталій, Максим, Єлизавета, Вікторія, Володимир, Катруся, Михайлик, Сергій, Настя, Тарас, Олег, Ліля, Остап, Микола, Руслана, Степан, Ярина, Надя, Ліда, Максим, Христина, Орест, Уляна, Христина, Мартуся, Любомир, Катруся, Діана, Дарка, Матвій, Олена, Іванка, Тамара, Петро, Данило, Тарас, Степан, Ганна, Антон, Божена, Мирослава, Євген, Стефа, Руслан, Віра, Ксеня, Ростик, Валерій, Ярина, Світлана, Ярема, Валентина, Емілія, Ярослав, Андріяна, Квітка.*

Можна помітити, що, окрім повних назв імен, наявні також демінутиви: *Таня, Галя, Юля, Оля, Дарка, Іванка, Стефа, Ксеня, Ростик, Дзвінка, Квітка, Юрко, Сашко.* Деякі демінутиви мають вищий рівень пестливості за рахунок суфіксів: *Катруся, Михайлик, Мартуся, Марічка.* Частина демінутивів використовується для найменування дітей (*Михайлик, Катруся*), але інші використовуються для найменування студентів та дорослих людей. Варто зауважити, що більшість імен наведена саме у повній формі. У традиційній українській культурі звертання здебільшого фігурують саме скорочені форми імен, а повні форми залишаються для офіційного мовлення. Тому було б доречно наводити відповідники імен, або за допомогою словотвору або навести основні правила та способи для їхнього творення. Лише деякі імена представлені і повними, і скороченими формами: *Надія — Надя Ольга — Оля, Юлія — Юля, Анастасія — Настя, Олександр — Сашко.*

Також варто згадати про походження наявних імен. Переважають імена християнського походження, адаптовані версії яких поширені в інших мовах. Їх

знаходимо серед часто вживаних. Репрезентовані у підручниках й питомо слов'янські імена. Серед них: *Богдан, В'ячеслав, Святослав, Святослава, Ростислав (Ростик), Зоряна, Володимир, Ярослав, Мирослава, Любомир, Віра, Надія, Божена, Квітка, Дзвінка*. Імена *Квітка* та *Дзвінка* з'являються лише у скороченій формі. В одному із текстів ім'ям *Квітка* називають американську студентку, яка відвідує Україну. Це ім'я слов'янського походження і не є типовим для американської культури, тож можна припустити що ця героїня українського походження, можливо її батьки були мігрантами. Загалом питомо слов'янські імена з'являються набагато рідше, ніж християнські, тож українські імена здаються іноземцям доволі універсальними, а деякі з них (слов'янського походження) можуть здаватися трохи незвичними.

Автори підручника також використовують імена іноземців. Серед таких: *Анніка, Адам, Дженні, Кишшоф, Ася, Гелена, Крістіан, Александр, Оріан, Ніколас, Алі, Крістіан, Даніель, Делорес, Грегори, Даніела, Фуміко, Георгій, Ніколас, Крістофер, Аксана, Ганс, Габріела, Ембер*.

Іноземні імена є рідко вживаними і трапляються здебільшого в межах текстів про особливості різних національностей. Наприклад, про типове життя різних національностей, про традиції святкування Різдва у різних країнах, про враження та культурний шок від України.

«Це — Гелена. Вона — голландка. Гелена каже «У Нідерландах люди зазвичай живуть у приватних будинках. Дехто живе на фермі...» [5, с. 61]

«Привіт! Мене звали Крістіан, і я з Німеччини. Німецьке Різдво починається 24 грудня, і цей вечір також, як і в Україні, називається Святвечір, тому що в цей час народився Ісус...» [5, с. 97]

Імена вживаються лише один або кілька разів для представлення особи мовця, щоб створити персоналізований, живий та цікавий текст. Також це створює образи для іноземців, з якими вони можуть себе ототожнювати.

У таких пізнавальних текстах серед національностей репрезентовані голландці, поляки, канадці, американці, валлійці, німці, австралійці, білоруси, англійці, японці, грузини. За матеріалами сайту “Ethnologue” найбільше українці

діаспори у таких країнах: Польща (1, 690 000), Німеччина (1, 230 000), Чехія (659 000), США (531 000), Італія (433 000), Іспанія (298 000), Молдова (267 000), Великобританія (217 000). Тож можна зробити підсумок, що репрезентовані імена покривають більшу частину тих країн, де перебуває багато українців і де відповідно збільшений попит на вивчення української.

Яскравим образом, який репрезентує іноземних студентів у підручнику «Яблуко 1» є *Анніка*, яка родом з Німеччина (одна з країн, де найбільша кількість української діаспори). Вона з'являється поруч з українськими персонажами протягом всього підручника.

«Назар: Анніка — моя давня подруга. Тепер вона наша студентка.

Олена: Справді? А звідки ти, Анніко?

Анніка: Я з Німеччини, з Гамбурга.»

[5, с. 33]

Цей збірний образ допомагає студентам, які вивчають українську, ототожнити себе з ним. Адже *Анніка* приїхала до України, намагається адаптуватися до нових реалій, вивчає українську мову та заводять нові знайомства.

Серед власних назв можна знайти не тільки звичайні, буденні імена, а й імена конкретних відомих осіб з різних суспільних сфер. Їхнє розуміння потребує певного контексту. Деякі імена особистостей подаються у невеликих текстах, які описують їхню діяльність або ж містять інтерв'ю з цими людьми. Таким чином наявні інтерв'ю зі *Святославом Вакарчуком*, *Тарасом Прохаськом*. Невеличкі інформаційні тексти висвітлюють діяльність *Віталія та Володимира Кличків*, *Марічки Падалко*, *Богдана Гаврилишина*, гурту «*Опика*».

«Лідер гурту «Океан Ельзи» Святослав Вакарчук дуже відомий український музикант. Більше ніж двадцять років співак упевнено тримається на вершині української музики, постійно створює все нові й нові пісні, що стають хітами» [1, с. 11].

Деякі з імен з'являються у пізнавальних текстах, які репрезентують Україну в різних сферах. Зокрема, у тексті про спортивні перемоги українців

з'являються *Яна Клочкова, Василь Ломаченко, Ліля Подкопаєва*. Цей текст підкріплений фотографіями спортсменів. У тексті про Євробачення фігурують *Олександр Пономарьов, гурт «Гринджоли», Руслана, Тіна Кароль, Верка Сердючка, Ані Лорак, Світлана Лобода, Альоша, Міка Ньютон, Гайтана, Злата Огневич*.

«Деякі спортсмени навіть займали перші місця не один раз: так, Яна Клочкова виграла 4 золоті медалі з плавання, Василь Ломаченко виграв 2 золоті медалі з боксу, а Ліля Подкопаєва – 2 золоті медалі з гімнастики» [5, с. 122].

Варто зазначити, що ці імена подані в переліках, з мінімальним контекстом, що може викликати питання в іноземців, які читають цей текст.

Натомість частина імен з'являється майже без контексту. Серед таких *Данило Ільницький, Юлія Тимошенко, Іван Марчук, Василь Филип'юк*.

З літературної сфери автори згадують *Юрія Андруховича, Сергія Жадана, Тараса Шевченка, Ольгу Кобилянську, Тараса Прохаська, Івана Франка*. Можна побачити багато музикантів чи танцюристів: *Святослав Вакарчук, гурт «Океан Ельзи», Джамала, гурт «Опіка», гурт «Гринджоли», Сергій Костецький (танцюрист), Руслана, Тіна Кароль, Верка Сердючка, Олександр Пономарьов, Ані Лорак, Світлана Лобода, Альоша, Міка Ньютон, Гайтана, Злата Огневич*. Серед історичних діячів згадують *Богдана Хмельницького*. У політиці *Богдана Гаврилишина* та *Юлію Тимошенко*. Серед журналістів *Марічка Падалка* та *Єгор Соболев*. Зі сфери освіти згадують *Данила Ільницького* (викладач УКУ). Серед спортсменів: *Андрій Шевченко, Віталій Кличко і Володимир Кличко, Яна Клочкова, Василь Ломаченко, Ліля Подкопаєва*. Візуальне мистецтво репрезентують *Іван Марчук (художник)* та *Василь Филип'юк (фотограф)*.

Можна зауважити, що найбільше згаданих відомих особистостей саме зі сфери літератури, музики та спорту, що може створювати позитивну думку про українців як про творчу, співочу та спортивно розвинену націю. Натомість політична та історичні сфери репрезентовані доволі бідно, що не дає сформувати думку про державні цінності України та її історичний шлях.

Іншою проблемою цього переліку відомих особистостей постає актуальність цих людей у сучасному світі, якщо ж про *Юрія Андруховича, Сергія Жадана, Тараса Прохаська, Святослава Вакарчука* з «Океаном Ельзи» ще говорять, то про деяких або давно не згадували, або зовсім забули. Використовуючи корпус української мови ГРАК, ми зафіксували, що в період 2010-2018 рр. значно активніше згадувалися у медійному просторі *Юлія Тимошенко (11 639 згадок), Богдан Гаврилишин (189 згадок), Лілія Подкопаєва (214 згадок), Яна Клочкова (287 згадок), Олександр Пономарьов (525 згадок), Єгор Соболев (1269)*. Натомість в період 2019-2024 рр. кількість згадок впала, тож отримуємо такі дані: *Юлія Тимошенко (4 229 згадок), Богдан Гаврилишин (22 згадки), Лілія Подкопаєва (131 згадка), Яна Клочкова (26 згадок), Олександр Пономарьов (272 згадки), Єгор Соболев (139 згадок)*.

Можна зауважити, що автори включили до підручника тих особистостей, які були популярними на момент його укладання. Проте з часом ці імена можуть втрачати свою актуальність, про них знає дедалі менше людей. Для іноземців важливо вивчати актуальний український простір, тож підручники потребують регулярного оновлення.

2.2 Топоніми

Ще однією лексико-семантичною групою стали географічні назви. Серед неї ми виділили ойконіми, гідроніми, ороніми.

Автори підручника згадують обласні центри, такі як: *Львів, Тернопіль, Вінниця, Київ, Сімферополь, Кам'янець-Подільський, Кривий Ріг, Маріуполь, Донецьк (96 ст. текст про технології), Черкаси, Івано-Франківськ, Ужгород, Харків, Луцьк, Севастополь, Одеса, Запоріжжя, Рівне, Чернівці*.

Крім того, вони наводять і менші міста/села з усієї України, зокрема: *Борщів, Бубнівка, Ромашки, Смотрич, Коронець, Довге, Славське, Верховина, Рахів, Косів, Старуня, Липники, Сокільники, Ворохта, Вилкове, Умань, Хотин, Ялта, Яремча, Рахів*.

Щодо контексту, то міста іноді згадуються в діалогах персонажів, де йдеться про подорожі, місце перебування:

«Олена: Так. Привіт! Назаре! Де ти? Ти в університеті?»

Назар: Ні, я в готелі, в Києві. Де мама?» [5].

«Мама: Сину, привіт! Де ти зараз?»

Андрій: Я в турі по Україні. Сьогодні я в Кам'янці-Подільському. Тут просто казка! Це справжнє чудо України!» [5, с. 45]

«Андрій: О, післязавтра ми будемо в Севастополі, на морі» [5].

Також міста фігурують у монологів та текстах-знайомствах, наприклад:

«Мене звали Андрій. Я зі Львова» чи «Мене звали Наталя. Я з Києва».

Все ж найчастіше міста з'являються у різноманітних текстах про особливості різних регіонів.

«Вилкове — місто в Одеській області. Його також називають «Українська Венеція»» [5].

«Софіївка — це унікальний парк у місті Умань у центрі України». [5].

Тут хочемо ще додатково звернути увагу на порівняння міста Вилкове з Венецією. З одного боку, це робить місто більш доступним та зрозумілим для іноземців, бо виникає відповідна асоціація. З іншого боку, тут може йтися про певну «вторинність» цього українського міста, якщо є потреба його порівнювати з іншим більш відомим та європейським містом.

Деякі регіони репрезентовані за допомогою унікальних особливостей, візитних карток.

«Яворівщина — це регіон біля Львова, де здавна роблять іграшки. Майстри вирізають з дерева фігурки (пташок, коників, людей, транспорт, музичні інструменти...) та фарбують їх у жовтий колір...» [1].

«У Карпатах традиційно виготовляють зимовий одяг. Шарфи, рукавиці, светри, шкарпетки в'яжуть з овечої шерсті (вовни)» [1].

«У селі Борців Тернопільської області шиють традиційний одяг — жіночі та чоловічі сорочки. Саме жіноча борцівська вишиванка є візитною картою Тернопільської області» [1].

Підручник виданий у Львові і, ймовірно, розрахований на тих іноземців, які перебувають у цьому місті, тож воно фігурує найчастіше. У текстах згадуються вулиці, пам'ятки архітектури, заклади.

«Зараз ми у Львові. Це дуже старе і гарне місто на заході України... Там ми бачили Порохову вежу та Собор св. Михайла. Тоді ми йшли вниз по сходах до пам'ятника Івана Федорова, далі по вулиці Руській до площі ринок. Там ми бачили ратушу, старі будинки, гарні фонтани і багато кам'яних левів...» [5, с. 137]

Більшість персонажів, які фігурують в діалогах та текстах є мешканцями Львова або приїхали до Львова на навчання. Київ часто згадується як столиця України, але не так часто як Львів. Можна зауважити, що значно частіше серед назв трапляються ті, які знаходяться на заході України. Ойконіми зі східних, північних та південних регіонів наявні, проте їхня частотність набагато нижча.

Серед оронімів знаходимо: *Карпати, гора Погар, Говерла, гора Піп Іван, Гірський масив Горгани, гора Дземброня, Карпати, Кримські гори.*

Можна зауважити, що *Карпати* та конкретні їхні вершини значно повніше репрезентовані за Кримські гори. Про останні є тільки невеликі згадки у текстах:

«В Україні є дві гірські системи: Карпати — на заході країни та Кримські гори — на півдні. Кримські гори повністю розташовані на території України, а Карпати — також у Польщі, Словаччині, Румунії, Угорщині, Чехії, Сербії та навіть Австрії» [5].

Натомість Карпати репрезентовані як основне, найпопулярніше місце відпочинку серед Українців, персонажі підручників часто туди подорожують:

«Після обіду о 13 годині я поїхала на вокзал по квитки, бо завтра ми з друзями їдемо у Карпати на вихідні» [5, с. 145].

Крім побіжних згадок у текстах, наявні тексти-брошури, які описують можливі види відпочинку у Карпатах, наприклад:

«Запрошуємо Вас відвідати зелені Карпати!

Тут ми гарантуємо Вам чудовий відпочинок цілий рік. Взимку в горах Ви можете кататися на лижах, санках та сновборді. Влітку можете ходити в

гори, збирати гриби та ягоди, рибалити, купатися в річці та робити шашлик»
[5, с. 112]

У підручниках бачимо велику різноманітність саме гірських міст/сіл та назв вершин: *Славське, Верховина, Рахів, Косів, с. Старуня, Ворохта, гора Погар, гора Говерла, гора Піп Іван, Гірський масив Горгани, гора Дземброня.*

Серед гідронімів знаходимо: *Дунай, Дніпро, р. Полтва (Львів), Азовське море, озеро Несамовите, Чорне море, Дністер, Дунай (частина), Пд. і Зх. Буг, Тиса, Прут, Прип'ять, Десна.*

Відпочинок на морі в Україні не дуже яскраво репрезентований. Є згадка про Крим: *«На півдні країни розташований півострів Крим. Це найкраще в Україні місце для відпочинку на Чорному морі. Тут унікальний клімат, дуже гарні гори і цікава архітектура...»* [5, с. 161]

Якщо порівнювати відпочинок у горах та відпочинок на морі, то перший постає основним для українців. Такі розповіді та брошури як про відпочинок у Карпатах, не знаходимо, наприклад, про Одесу.

Загалом, у підручниках серії «Яблуко» репрезентовані такі області: Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька, Рівненська, Волинська, Хмельницька, Тернопільська, Одеська, Київська, Черкаська, Вінницька, Херсонська. Натомість не згадуються Житомирська, Чернігівська, Сумська, Полтавська, Кіровоградська, Миколаївська, Луганська.

У підручниках не репрезентовані такі області як Житомирська, Чернігівська, Сумська, Полтавська, Кіровоградська, Миколаївська, Луганська.

Можна зауважити, що попри повну репрезентацію заходу України, автори зовсім випускають центральні та деякі східні регіони. Така відсутність створює певну неповноту в мовній картині світу. Така «західно-українська» концентрація може сприяти формуванню у іноземців стереотипу про те, що Україна обмежується заходом і що коли йдеться про Україну, то йдеться насамперед про Львів.

2.3 Їжа та напої

Їжа та напої є невід'ємною частиною людського життя, тож ця лексико-семантична група відіграє вагомую роль у мовній картині світу.

У підручниках серії «Яблуко» трапляються багато універсальних страв для будь-якого народу, серед них: *піца, курка, яєчня, желе, бутерброди, млинці, салат, торт, суп, картопля, гречка, рис, м'ясо, макарони та риба, картопля фрі, чипси, сирник, картопляне пюре, мюслі з молоком, овочеве асорті, овочевий салат, грецький салат, салат з капусти, салат з буряка, суп-пюре з білих грибів, бульйон з курки, грибний суп, стейк зі свинини, смажена картопля, сирний суп, сирник, яйце, млинець, пиріжок, оселедець з цибулею, юшка з риби, курячий бульйон, квашена капуста, відбивна по-гавайськи, шашлик, риба-гриль, голубці, тушковані овочі, картопляне пюре, рис по-китайськи, морозиво, вершки з чорносливом, млинці з сиром та родзинками, шоколадний торт.*

Назви їжі з'являються серед списку лексики, у діалогах персонажів, у невеликих тематичних текстах, у вправах, у картинках «меню в ресторані». У більшості випадків вони підкріплені ілюстраціями.

Наприклад є діалоги, які моделюють ситуацію в ресторані, коли потрібно замовити їжу:

«Офіціант: Що будете замовляти?»

Андрій: Дівчині, будь ласка, морозиво з фруктами і каву з молоком, а мені — сирник з родзинками і лимонад з льодом» [5]

Репрезентовані такі українські національні страви, як: борщ, зелений борщ, голубці, вареники, деруни (з грибним соусом), сало (з часником), пампушки (з часником), кутя, паска.

У тексті «*Що їдять українці?*» можна прочитати про найпоширеніші страви: «*Дуже популярний суп в Україні — це борщ...*» «*Традиційні українські другі страви — це вареники (українські равіоли) та голубці (роли з капусти)*»

Найчастіше з українських національних страв згадують *борщ, вареники та голубці*. У підручнику наявний текст «Рецепт українського борщу» [5, с. 99]

Ці страви часто трапляються у діалогах персонажів:

«Наталя: Я готую вареники. Запрошую тебе в гості. Ти любиш вареники?»

Андрій: Звичайно! Таке питаєш!» [5, с. 73]

Крім того, їх можна знайти у граматичних вправах чи поясненні граматичних правил. Часто в таких ситуаціях з'являється саме *борщ*. Наприклад пояснення родового відмінку в лексичному контексті їжі:

«Родовий відмінок

1) не + дієслово + родовий відмінок

Наприклад: є хліб — немає хліба

хочу борщ — не хочу борщу» [5, с. 83]

Вареники та голубці автори часто ототожнюють з іншими стравами, щоб іноземцям було легше зрозуміти їхню суть. Наприклад, вказують, що «*вареники — схожі на великі равіоли або пельмені*», а «*голубці — це "українські суші", але з листя капусти*». З одного боку, таке порівняння робить страви більш доступними та зрозумілими. Але з іншого боку, зменшує їхню унікальність та демонструє «вторинність» української кухні, яка потребує порівняння з іншими більш відомими світовими кухнями.

У підручниках автори за допомогою їжі відображають українські звичаї та традиції. Згадуються українські обрядові страви, наприклад у тексті про святкування Різдва. «*...Основні з них — це різні страви з риби, вареники з капустою та картоплею, борщ з вушками, грибна підлива, голубці з картоплею, пампушки, узвар та кисіль. Але головна страва на столі — це кутя*» [5, с. 83].

Також згадують паску як один із основних атрибутів святкування Великодня:

«У суботу, день перед Великоднем, зазвичай печуть паску — спеціальний солодкий хліб, роблять писанки — гарно декоровані яйця.» [5, с. 124]

Паска — насамперед обрядова страва. Традиція випікання паски має коріння з дохристиянських часів. Паска потребує особливого коментаря та пояснення, який автори надають у тексті, адже не є характерною для більшості народів, навіть для більшості слов'ян.

Автори не сприяють формуванню стереотипи про українців як націю, яка любить сало, а навпаки намагаються запобігти цьому та попередньо його розвінчати:

«Кажуть, що, як італійці люблять макарони, французи — вино, англійці — чай, китайці — рис, так українці люблять сало. Проте це, мабуть, все ж більше стереотип, ніж правда». [5]

З'являються у підручниках страви з власними назвами, наприклад, *салат «Шуба» та стейк «Говерла»*. На них натрапляємо у прикладі ресторанного меню. *Салат «Шуба»* бере коріння в СРСР та поширений у колишніх країнах союзу. Він може бути незрозумілим для іноземців та потребує контексту. *Стейк «Говерла»* — національна назва для загальноширеної страви. Назва, яка пов'язана з Карпатами може підкріплювати уявлення про Україну з «західноукраїнським» центром, зважаючи на те, що інших схожих національних назв для страв не наводиться.

Окрім української кухні, підручник ознайомлює іноземців зі стравами інших країн. Зокрема, таку репрезентацію світової кухні можна знайти у текстах *«Скажи мені, що ти їси, і я скажу, хто ти»* та *«Христос Народився! – Merry Christmas! – Frohe Weihnachten»*

Наприклад:

«На сніданок французи зазвичай їдять круасан і п'ють каву, чай або гарячий шоколад. Інші відомі французькі страви — це крепи (українські млинці), соус бешамель, паштет фуа-гра, французький багет і, звичайно ж, французькі вина». [5, с. 84]

Таким чином іноземці читають про такі англійські страви, як: *біфштекс, ростбіф, англійський сніданок (смажені яйця, сосиски, помідори, смажені гриби, смажений бекон, біла квасоля, свіжі тости, пластівці, каша, молоко, млинці, джем, чай з молоком)*. Францію репрезентують *круасан, гарячий шоколад, крепи, соус бешамель, паштет фуа-гра, французький багет, вино, жаб'ячі лапки, ескарго (равлики)*. Італію — *піца, ризотто, капучино, равіолі, моцарелла, пармезан, тирамісу, італійське, морозиво, еспресо*. Німеччині приписують такі

страви, як: *ковбаски, сосиски, пиво, квашена капуста, прецлі, шніцлі, котлети, біфштексти*. Для Австралії є характерними *овочі на грилі, пироги, страви з риби, торти, смажена індичка, смажена риба, різдвяний фруктовий пудинг*. Для Канади — *паітет веджмайт, барбекю, стейки, яблучний пиріг, індичка, шинка з медом або кленовим сиропом*. Серед страв, поширених у США згадують *гамбургери, хот-доги, кока-колу, пепсі-колу*. Валлію репрезентують *смажена картопля, тепле пиво з фруктами, цукром і спеціями, валлійський ель, глінтвейн, ковбаски в беконі, журавлиновий соус*.

Такий міжнародний контекст допомагає вписати українську кухню у світову, не роблячи її ізольованою. Автори намагаються продемонструвати, що кожна країна має свої національні страви й Україна не є винятком.

Серед напоїв з'являються *кава, чай, сік, какао, узвар, йогурт, компот, вода, молоко, кока-кола, кефір, мінеральна вода, лимонад*. Як і страви, їх знаходимо у лексичному матеріалі, діалогах, невеличких текстах, текстах-меню, вправах.

«Назар: Можливо, ти щось хочеш пити? Каву чи чай?»

Софія: Я нічого не хочу пити: ні кави, ні чаю» [5, с. 83]

Наведений набір є достатньо вичерпним та стандартним. Напої, які є традиційними для України, але не настільки поширені в інших країнах, — це *компот та узвар*. Зокрема, *узвар* можна назвати обрядовою стравою, адже його часто готують напередодні великих релігійних свят — Різдва та Водохреща. У тематичних текстах згадуються напої, які поширені в інших країнах: *гарячий шоколад, еспресо, капучино, чай з молоком*.

Перелік алкогольних напоїв, які репрезентовані у підручниках, невеликий. Серед них *вино, коктейль, пиво, шампанське, горілка*. У контексті особливих напоїв інших країн згадується *тепле пиво з фруктами, цукром і спеціями, валлійський ель, глінтвейн*. Алкогольні напої переважно трапляються серед тематичної лексики чи текстах-меню, але також іноді згадуються у текстах, зокрема ті, що є поширеними в інших країнах.

У контексті України в одному із текстів про типове життя українців згадуються алкогольні напої:

«Звичайні українці не часто обідають чи вечеряють у ресторанах, лише у свята: день народження, весілля, Новий рік. Проте молоді люди часто ходять у кафе чи бари, де п'ють пиво, коктейлі та інший алкоголь» [5]

Про алкогольні напої у підручниках згадують не дуже часто, особливої уваги на них не зосереджують, тож стереотип про націю, яка багато п'є, не формується. Здебільшого вживання алкоголю асоціюється з молодими людьми.

Загалом категорія їжі у підручниках «Яблуко» репрезентована доволі повно, як і в національному, так і в міжнародному контексті. Згадуються найпопулярніші українські національні страви, зокрема й такі, що тісно пов'язані зі звичаями та традиціями (*пампушки, узвар, кутя, паска*). Більшу частину переліку їжі та напоїв все ж становлять ті страви, які є універсальними та поширеними у різних країнах світу. Таким чином автори не виділяють українську кухню, а вписують її у світовий контекст, звертаючи увагу на національні особливості.

2.4 Пам'ятки та заклади

Серед закладів ми виокремили дві групи: культурно-важливі заклади/пам'ятки та ті, які стосуються орієнтації в місті, комфортного життя.

Згадано такі університети: *Львівський університет, Києво-Могилянська академія, Острозька колегія, Український католицький університет*. Серед музеїв — *музей «Арсенал», аптека-музей (Львів), Музей народних інструментів Гуцульщини*. Церкви: *монастир Бернардинів, Домініканський собор, Вірменська церква, Церква Успіння Пресвятої Богородиці, Латинський кафедральний собор, Софія Київська, Києво-Печерська лавра*. Згадано такі пам'ятники: *статуя Слави, пам'ятник Адаму Міцкевичу, пам'ятник Данилу Галицькому, пам'ятник Тарасові Шевченку, пам'ятник Івана Федорова*. Серед культурних закладів — *Львівський оперний театр, Львівська ратуша, театр Курбаса, стадіон «Арена Львів»*. Згадано такі природні пам'ятки: *Софіївка, Старунська шахта*. Наявні такі замки та інші пам'ятки: *Кам'янець Подільський, Хортиця, Херсонес Таврійський, Хотинська фортеця, Порохова вежа*.

Можна зауважити, що серед усіх пам'яток є достатньо релігійних: монастирів, церков, соборів. Це може сприяти формуванню думки про українців, як про релігійний народ. Зокрема варто зазначити, що всі церкви належать до історичних пам'яток архітектури. Наприклад, Софіївський собор та Києво-Печерська — пам'ятки, що були побудовані ще у XI ст. за часів Київського Русі. Трохи пізніше були побудовані інші церкви: Вірменська церква була заснована у XIV ст., Латинський катедральний собор у XIV—XVIII ст., монастир Бернардинів — у XVII ст., Домініканський собор у XVIII ст. Це свідчить про наявність вагомих історичних пам'яток, що формують уявлення про багатовікову історію України.

Частина закладів згадуються у текстах, присвячених орієнтації у Львові:

«Там ми бачили Порохову вежу та Собор св. Михайла. Тоді ми йшли вниз по сходах до пам'ятника Івана Федорова, далі по вулиці Руській до площі Ринок...» [5, с. 137]

Деяким пам'яткам приділяється особлива увага, зокрема у тексті «Цікавинки Львова» автори описують оперний театр, львівську ратушу та монастир Бернардинів, звертаючи увагу на їхню історію створення:

«Оперний театр у Львові — перлина архітектури міста. Збудований він у стилі неоренесансу» [1]

Наявність гарно збудованого оперного театру, який є пам'яткою архітектури створює позитивне враження та підкріплює думку про українців як народ з багатою культурою.

Деякі пам'ятки згадуються у текстах, які загально описують Україну, наприклад, таким чином іноземців знайомлять з низкою українських університетів:

*«В Україні є дуже старі університети. Так, **Києво-Могилянська академія** — це перший університет у Східній Європі. **Університет у Львові** також дуже старий, але він на 45 років молодший, ніж **Києво-Могилянська академія**. Проте ця академія теж не була першим навчальним закладом в Україні. **Острозька колегія** на 39 років старша, ніж **Києво-Могилянська академія**»* [5, с. 154]

Згадка університетів показує Україну як країну з розвиненими освітніми традиціями, крім того, наявний акцент на старості університетів, що підкреслює багату та давню історію України. Протидіє уявленням про Україну як молоду та малорозвинену державу згадка таких стародавніх пам'яток, як *Києво-Печерська лавра, Софія Київська, Херсонес Таврійський*. Наявність замків також підтверджує цікаву та різноманітну історію України.

Серед закладів, які пов'язані з орієнтацією у місті ми виокремили: *сувенірний ринок «Вернісаж, Стрийський базар, книгарня «Є», ресторан «Кумпель», кав'ярня «Світ кави», готель «Смерека», комплекс «Лісові озера», «Домашня кухня», ресторан «Океан», МакДональдз, кафе «Легенда», «Три мітли», «Дім легенд», «Копальня кави», «Майстерня шоколаду», ресторан «Криївка», ресторан «Масонська ложа».*

У одному з розділів автори згадують відомі львівські заклади харчування: *«Тут є і секретні ресторани "Криївка" та "Масонська ложа", і ресторан "Дім легенд", де можна почути легенди міста, і ресторан "Три мітли", де почувася у гостях Гаррі Поттера, і кафе "Копальня кави" де люди купують і мають різні види кави, і "Майстерня шоколаду", де можна побачити, як роблять шоколадні фігурки та цукерки, а також багато іншого)» [5, с. 81]*

Серед виокремленого можна побачити багато ресторанів та кав'ярень, що зображує Україну як країну з розвиненою готельно-ресторанною справою.

Наявні тематичні заклади, наприклад, «Три мітли» за мотивами всесвітньовідомого «Гаррі Поттера», що робить його ближчим для учнів. Такі заклади як «Криївка», «Масонська ложа» та «Дім мітли» допомагають зануритися в історію України та Львова. Деякі з перелічених ресторанів втратили свою актуальність та більше не працюють, що пов'язано з роком видання підручника. Окрім суто українських закладів, згадуються така світова мережа як *Макдональдз*, що свідчить про глобалізацію України в сфері ресторанного бізнесу, коли вона приймає в себе світові бренди.

Згадано у підручниках готелі та відпочинкові комплекси, зокрема готель «Смерека» та комплекс «Лісові озера», що свідчить про розвиток туризму в Україні. Щоправда цей туризм здебільшого обмежується Карпатами.

Все ж можна помітити надмірну концентрацію на Львові та заході України, адже значна частина згаданих пам'яток знаходиться саме там. Хоча й наявні певні пам'ятки з інших регіонів України (Києво-Печерська Лавра, Кам'янець-Подільський, Хотин, Софіївка, Софія Київська, Херсонес Таврійський), проте їх доволі мало. Це може сприяти уявленню про перевагу Львова над іншими регіонами України та формуванню стереотипу про те, що Львів — культурна столиця України.

2.5 Професії

У підручниках «Яблуко» репрезентовано багато різних професій.

У «Яблуко 1» наведені прості, загальні та доволі поширені професії чи види діяльності без заглиблення у спеціалізації. Серед таких: *актриса, співачка, журналістка, студентка, пенсіонер, лікар, співак, фермер, офіціантка, вчителька/вчитель, художник, юрист, медсестра, письменник, інженер, актор, водій, будівельник, продавець, кухар, політик, викладач, спортсмен, бізнесмен, школяр, програміст, перекладач, секретар, домогосподарка, модель, тренер, телеведуча, політик депутат, мер, архітектор, фотограф, бібліотекар, волейболіст/ка, шахіст/ка, тенісист/ка, боксер/ка, бейсболіст/ка, гольфіст/ка, футболіст/ка, хокеїст/ка, баскетболіст/ка.*

Багато професій з'являються у списку лексики до відповідної теми, а деякі з них фігурують у текстах.

«Це відома українська **телеведуча** каналу 1+1 Марічка Падалко. Її чоловік Єгор Соболев — колишній **журналіст**» [5].

Спектр професій є доволі широким, він охоплює і традиційні, і сучасні професії. Перелік демонструє різні сфери діяльності: творчі професії (актриса, співачка, художник, актор, письменник), технічні професії (інженер, архітектор, програміст), соціальні (вчитель, продавець, бібліотекар) та фізичні (будівельник,

фермер). Крім того наводяться приклади діяльності, які не є безпосередньо професіями, але є важливими для кожного суспільства, це такі соціальні стани: школяр, студент, пенсіонер.

Серед згаданих професій є традиційні, наприклад, *лікар, вчитель, медсестра, фермер, водій, архітектор*, які формують образ держави з усталеною соціальною структурою. Приділяється значна увага творчим професіям (*актриса, співачка, художник, письменник, телеведуча, модель*), що створює враження про важливість мистецтва та культури в українському світі. Часто з'являються тексти про людей, які працюють у творчій сфері. Наприклад, інтерв'ю зі Святославом Вакарчуком (співачом), інтерв'ю з Тарасом Прохаськом (письменником), розповідь про телеведучу Марічку Падалко.

Присутній ґрунтовний перелік професій, які пов'язані з різними видами спорту. Це може вказувати на те, що спортивна сфера в Україні також є розвиненою. Крім того, цей перелік підкріплюється текстами про українських спортсменів та про участь України в Олімпійських іграх.

Наявні професії з політичної сфери (*мер, депутат, політик*), що створює враження про чітку організацію суспільства.

Такі професії як *програміст та фотограф* демонструють, що Україна не є відсталою країною та йде в ногу з часом, засвоюючи нові технології.

Часто згадується соціальний статус *студента*, це може бути пов'язано з тим, що в підручниках присутня орієнтація на іноземних студентів. Згадка цього соціального статусу може вказувати на розвиток України в сфері освіти та освіченість українців (адже більшість з них навчаються у ВНЗ).

У підручнику «Яблуко 2» фігурують і ті професії, які вже згадувалися раніше. Але на цьому рівні додаються нові складніші професії, відбувається заглиблення у різні спеціалізації.

Серед них: *музикант, футболіст, діджей, продавець, журналіст, менеджер, юрист, консультант, економіст, професор, президент, лісоруб, бармен, біатлоніст, гімнастка, тренер, офіцер, екскурсивод, майстер, архітектор, композитор, митець, науковець, поштарка, директор, програміст,*

дослідник, медик, ветеринар, зубний лікар, адміністратор, фотограф, консультант.

Можна помітити ще більше розширення у сфері спорту (*біатлоніст, гімнастка*). Розширюється і творча сфера: *музикант, композитор, діджей, митець, майстер*. Серед соціальних професій додаються більш сучасні: *консультант, екскурсовод, офіцер*. З медичних — *ветеринар, зубний лікар*.

Професія *екскурсовода* свідчить про розвинений туризм у країні та готовність приймати туристів.

З'являються професії, які є сучасними та характерними для бізнесів та компаній: *менеджер, директор, адміністратор*. Це підтверджує те, що Україна є просунутою капіталістичною державою, де є простір для розвитку бізнесів та компаній. Це створює позитивну думку про розвинену економіку.

Звертається увагу і на наукову сферу в Україні, адже репрезентовані такі професії, як *науковець та дослідник*. Їхня частотність не дуже велика, проте їхня наявність є хорошим знаком.

Варто згадати, що автори підручників віддають належне фемінітивам. Під час вивчення професій студенти можуть побачити форми як і в чоловічому, так і жіночому роді. Крім того, пояснені основні правила та найчастотніші суфікси для творення фемінітивів.

Тож, представлений широкий перелік різноманітних професій, що описують Україну з різних сторін. Наявність сучасних професій представляє Україну як частину сучасного, глобалізованого світу з розвиненими технологіями та економікою. Водночас наявність основних традиційних професій свідчить про розвинену соціальну структуру. Таке різноманіття професій запобігає формуванню стереотипів про Україну як про відсталу чи нерозвинену державу.

2.6 Офіційна та неофіційна державна символіка

Офіційна державна символіка у підручниках «Яблуко» майже зовсім не трапляється. З виокремленого тільки: *гривня, тризуб та прапор*.

Останні два символи згадуються побіжно у тексті «Подарунки з України», де йдеться про американських студенток, які відвідали Україну та вирішили придбати сувеніри своїм близьким:

«Дівчата купили різні вишиті футболки з квітами, тризубами, прапорами України чи веселими малюнками» [5, с. 189].

Крім того згадки української державної символіки не підкріплені ілюстраціями. Можна зауважити брак висвітлення державної символіки, оскільки вона репрезентована доволі поверхнево, лише у вигляді картинок на сувенірах. Це перешкоджає формуванню розуміння України як сильної, незалежної держави. Зважаючи на те, що Україна довго перебувала у складі СРСР і не розцінювалася як серйозна держава серед інших світових країн, дуже важливо наголошувати саме на суверенності нашої держави.

Натомість неофіційні символи України згадуються частіше. Серед природних символів: *барвінок, мак, жовте поле*. Здебільшого вони наявні візуально, зокрема на обкладинці підручника Яблуко 1, що одразу створює в іноземців відповідні асоціації.

Серед предметів (одяг, вироби, прикраси) наявні: *вишиванки (блузка, сорочка, сукня), гердан, дерев'яний хрестик, вишиті рушники, писанки, коралі, намисто, згарди, сопілка, трембіта, глиняний посуд*.

Серед культурної спадщини: *гайвки, коломийки, петриківський розпис, козаки, гопак, аркан*. Також згадується літак «Мрія», який обріс новими символами після початку повномасштабного вторгнення і підкріплює значення української національності ідентичності, незламності духу та прагнення до самовираження.

Серед неофіційних символів присутні регіоналізми притаманні Гуцульщині. Серед них: *гуцульські шкарпетки, кептар, постолі, трембіта, коломийка, банош, бринза, кептар, аркан, гуцулики, сопілка, глиняний посуд*.

Вони репрезентують особливості Гуцульщини і цьому регіону навіть присвячений окремий текст, зокрема в кінці тексту автори подають невеличкий гуцульський словник, в якому пояснюють основні гуцульські атрибути:

«Трембіта — музичний інструмент, який колись використовували замість телефону — для передавання сигналів на далеку відстань» [1].

«Кептар — це традиційний гуцульський верхній одяг без рукавів, який виготовляють з овечого хутра» [1].

Яскраві регіоналізми детально пояснені, деякі з них проілюстровані.

Зокрема неофіційні символи часто можна знайти в ілюстративному матеріалі, серед таких: *мак, жовте поле* (ілюстрація на обкладинці «Яблуко 1»), *барвінок* [5, с. 62], *кептар та традиційне гуцульське вбрання* [5, с. 188], *українські вишиванки, запаски* [5, с. 189], *писанки* [1, с. 15].

Найбільша концентрація неофіційних українських символів знаходиться у текстах *«Подарунки з України» та «Зроблено в Україні».*

«Найбільше Квітці та Діані сподобалися тердани (кольє в українському стилі), серезжки та дерев'яні хрестики» [5, с. 189].

«Мусили дівчата купити і популярні українські вишиті рушники своїм мамам. Адже вишитий рушник — символ доброго життя» [5, с. 189].

Можна побачити, що автори коментують значення вишитого рушника в українській культурі.

У другому тексті розповідається про національні вироби з різних регіонів України: *яворівські іграшки, гуцульські шкарпетки, петриківський розпис, борцівську вишиванку, бубнівську кераміку.*

Наприклад, *«Петриківський розпис — це народне малярство, що виникло в селі Петриківка у центральній Україні. Петриківські майстри розписують стіни будинків ззовні та всередині, меблі, посуд» [1].*

Такі вироби стають візитівками та символами певних регіонів. Вони репрезентують різноманітні культурні особливості.

Такий перелік символів дає змогу сформуванню думки про багату культуру та історію України. Але мінусом є надмірний акцент на заході України. Через це іноземці можуть сприймати Україну обмежено, суто лише через західну культуру, ігноруючи східну. Може сформуватися стереотипне уявлення, що Захід — осередок української культури.

2.7 Свята

Підручники «Яблуко» охоплюють широкий спектр різноманітних свят. Серед них можна виокремити національні, релігійні та інші свята. З вагомих релігійних свят згадано: *Різдво, Святвечір, Щедрий вечір, День святого Миколая, Великдень, День святої трійці (Зелені свята), Великдень, Обливаний понеділок, День святого Івана (Івана Купала).*

Серед важливих державних свят знаходимо: *День Незалежності України, День Конституції України.*

Також згадуються інші свята: *День матері, День солідарності трударів, Міжнародний жіночий день, День Перемоги, Новий рік, Старий новий рік, День святого Валентина, День сміху, День студента.*

Найбільше акцентується увага на релігійних святах, адже вони висвітлені за допомогою тематичних текстів.

У підручнику «Яблуко 1» наявний текст «Українське Різдво, де описуються традиції святкування Святвечора, Різдва та Щедрого вечора.

"Найстарший чоловік у сім'ї вітає всіх із Різдвом і запрошує до вечері. Усі дуже веселі та щасливі кажуть одне одному "Христос народився"! — "Славімо його!" У кінці вечері сім'я співає колядки — різдвяні пісні...» [5, с. 93].

Тема святкування Різдва також представлена і у контекстах інших країн, зокрема тексти про святкування Різдва у Німеччині, Канаді, Австралії, Валлії.

Тематичний текст «*Веселих свят*» ілюструє більшість вищеперелічених дат, але зосереджується на святах весняного та літнього циклу.

Автори описують традиції та звичаї святкування Великодня та репрезентують його як найбільше релігійне свято:

«Навесні, зазвичай у квітні, українці святкують найбільше релігійне свято — Великдень. Тиждень перед цим святом прибирають усе: і будинки, і сади, і парки, і вулиці. Прибирати закінчують у четвер, тому цей день в народі називають "Чистий четвер". У суботу, день перед Великоднем, зазвичай

печуть паску — спеціальний солодкий хліб, роблять писанки — гарно декоровані яйця» [5, с 124].

Вони розповідають про найголовніші підготування перед Великоднем: прибирання, випікання пасок та створення писанок. Зокрема пояснюється, що таке писанки, адже вони репрезентують слов'янську спадщину, а для України є одним із важливих атрибутів.

Також у підручнику звертають увагу на святкування *Дня святої трійці (Зелених свят)*:

«Українці це свято ще називають Зелені свята. Адже є традиція прикрашати в ці дні будинки чи квартири зеленими листками дерев» [5].

Зелені свята є характерними саме для слов'янських країн і традиція прикрашати будинки зеленим листям має дохристиянське походження.

Звертають особливу увагу і на святкування *Івана Купала*:

«Шостого липня ввечері молоді хлопці та дівчата йдуть до річки. Там дівчата шукають квіти і роблять з них вінки. Хлопці в цей час роблять вогнище. Усі співають народні пісні» [5].

Святкування *Івана Купала* також є поширеним лише у слов'ян, це свято має глибоке міфологічне коріння, яке можна побачити крізь звичаї та традиції: плетіння вінків із квітів та стрибки над вогнищем.

Автори описують унікальні традиції святкування *Старого Нового року* і пояснюють контекст виникнення цього свята, який пов'язаний із розбіжностями між календарями. Назва свята, яка містить два протилежні компоненти «старий» і «новий» може видатися іноземцям дивною, проте автори демонструють різницю між календарями.

«Так, чотирнадцятого січня в Україні ще й зараз святкують Старий Новий рік. Адже за юліанським календарем новий рік починався саме в цей день. Кажуть, що якщо хочеш мати добрий новий рік, перший твій гість у цей день має бути молодим хлопцем. Тому рано вранці 14 січня на вулицях можна побачити багато хлопців, які ходять від хати до хати, сиплять зерно та бажають доброго нового року» [5, с 125].

Згадка про такі традиційні українська свята як *Щедрий вечір*, *Зелені свята*, *Івана Купала*, *Обливаний понеділок* дає змогу глибше зануритися в українську культуру, звичаї та традиції. Чимало з цих традиції є не загальнохристиянськими, а містять в основі язичницькі вірування, які збереглися у звичаях дотепер. Таким чином можна зауважити в українській культурі поєднання християнських та язичницьких традицій. Конкретні описи звичаїв та традицій передають етнографічний колорит українських свят та створюють яскравий образ. Тексти підкріплені яскравими ілюстраціями, які передають атмосферу святкування. Унікальні слов'янські звичаї та традиції, які демонструють зв'язок із слов'янською міфологією можуть видатися іноземцям цікавими та екзотичними.

На державних святах увага майже не зосереджується, вони з'являються лише кілька разів у відповідних темах. Учні можуть дізнатися коли святкують те, чи інше свято, але без детальної інформації про особливості та традиції його святкування чи про походження та історичний контекст свята. Це не дає змоги сформувати повне уявлення про державні цінності та історичний шлях України, який був доволі непростим. Згадані державні свята мають для українців особливе значення, яке іноземцям не вдасться зрозуміти через брак відповідного контексту. Якщо врахувати відсутність висвітлення української державної символіки, то формування стереотипу про державу без національних цінностей цілком можливе. Крім того, у підручнику наявні такі «радянські» свята, як *День перемоги* чи *День солідарності трударів*, які застаріли та втратили в сучасному світі актуальне значення, більше не святкуються. Вони можуть пов'язувати Україну з радянським союзом та радянською спадщиною, що є небажаним, особливо, без правильного розставлення акцентів щодо незалежності України,

Окрім релігійних та національних, згадуються й інші свята, які є поширеними по всьому світу: *День матері*, *Міжнародний жіночий день*, *Новий рік*, *День святого Валентина*, *День сміху*, *День студента*.

До деяких з них автори надають коментарі про святкування в Україні, наприклад: *«День святого Валентина — це нове свято для України, і його тут сприймають неоднозначно: хтось з радістю святкує, а хтось взагалі відмовляється брати в цьому участь. Так само і Восьме березня, Міжнародний жіночий день: хоч в Україні це не офіційне державне свято, навіть самі жінки ставляться до нього по різному»*. [1].

Наявність таких міжнародних свят засвідчує належність України до світової спільноти і формує образ відкритої до міжнародної комунікації держави, адже вона поступово засвоює нові свята.

2.8 Художні твори

У невеликій кількості, проте все ж згадуються відомі українські художні твори.

Найчастіше згадуються українські народні казки, а саме «Колобок», «Курочка Ряба», «Ріпка», «Рукавичка», «Івасик-Телесик», «Котик та Півник», «Пан Коцький», «Котигорошок», «Жив собі пес». Назви цих казок з'являються переліком у вправі та підкріплені короткими ілюстраціями. Ці казки знайомлять іноземців з відомим українським дитячим фольклором. Як повноцінний текст наявний адаптований варіант казки «Рукавичка». У підручнику «Яблуко 2» іноземці можуть прочитати адаптований текст казки «Жив собі пес».

Ці казки з'являються у розділі в оточенні інших загальновідомих казок, а окрім української «Рукавички» учні можуть прочитати ще й угорську народну казку «Два жадібні ведмеді».

Згадуються відомі українські пісні, здебільшого народні: «Ти казала в понеділок», «Гірко», «Із сиром пироги», «Многая літа», колядка «Щедрик». Наявна пісня «Дикі танці», з якою Руслана у 2004 році перемогла на Євробаченні. Тексти деяких пісень можна прочитати у завданнях, зокрема текст пісні «Ти казала в понеділок» можна послухати в аудіозаписі та прочитати у завданні з заповнення пропусків:

«Ти казала.....»

Підемо разом по барвінок,

Я прийшов —

Підманула, підвела

Приспів

Ти ж мене підманула, ти ж мене підвела,

Ти ж мене молодого з ума, з розуму звела» [5, с 63].

У межах тексту про українське весілля з'являються уривки пісні «Гірко»:

«Ой не будем пити

Ту гіркую юшку

Нехай поцілує

Перший дружба дружку

Гірка, гірка, гірка вода

Хай ся поцілує дружба і дружка

Гірко!» [5].

Серед згадок з'являється фільм «*Тіні забутих предків*» та книга «*Джури козака Швайки*».

З переліку вищезазначених творів можна зробити висновок про акцент саме на українській народній творчості, адже переважають казки та народні пісні. Натомість майже не згадуються сучасні чи класичні відомі твори.

Іноземці небагато можуть дізнатися про українські відомі книги чи пісні, адже їх майже не згадують, хоча й наявні тексти про відомих співаків та письменників, зокрема про Святослава Вакарчука, гурт «ОНУКА», Тараса Прохаська.

Таким чином може сформуватися стереотип, що українська культура є народною, а не сучасною, що в Україні немає сучасних достойних літературних чи музичних творів.

Висновки до розділу 2

Було проаналізовано 8 лексико-семантичних груп, які виокремлено з матеріалів підручників «Яблуко». Серед цих груп: антропоніми, топоніми, їжа і

напої, пам'ятки та заклади, професії, свята, офіційна та неофіційна державна символіка, художні твори.

Антропоніми представлені доволі широко, містять різні види імен за походженням: і християнські, і питомо слов'янські. Серед найчастіше згадуваних імен — імена християнського походження. Частина з антропонімів, що належать відомим українським особистостям є дещо застарілою і це підкріплює статистика згадок у медіа, зібрана за допомогою корпусу української мови «Грак». Група антропонімів не є стереотипною.

Група топонімів представлена доволі широко, адже включає і обласні центри і маленькі міста/села, проте виявлено особливу концентрацію на назвах західноукраїнських міст/сіл, зокрема Львова, який згадується значно частіше за інші міста. Центр, схід та південь України представлені зовсім менше або лише одиничними згадками, що призводить до неповної географічної картини. Також зауважено акцент на Карпатах як основному напрямку відпочинку, в той час як інші області в цьому контексті згадані дуже рідко.

Пам'ятки та заклади представлені менш широко та систематично, ніж інші групи. Здебільшого репрезентовані саме пам'ятки Львова та менше репрезентовані пам'ятки з інших регіонів України. Все ж наявність історичних та архітектурних пам'яток формує певне знання про багату та довгу історію України як держави, проте картина світу не є повною та репрезентує Україну обмежено, що може сприяти формуванню стереотипів.

Група їжа та напої представлена доволі широко, включає, як і універсальні, так і національні страви. Українська кухня гармонійно вписується у міжнародний контекст. Наведена лексика не сприяє формуванню стереотипів.

Професії репрезентовані доволі широко та різноманітно. Вибірка охоплює різні сфери діяльності, як і новітні, так і традиційні, що свідчить про сучасність та розвиненість країни.

Не зовсім повно репрезентовані українські свята, відбувається акцентуація на релігійних та народних святах, зокрема найважливіші державні свята залишаються не прокоментованими. Не повно та частково репрезентована

українська офіційна та неофіційна символіка, з акцентом на останній. Державні атрибути репрезентовані поверхнево у вигляді сувенірів. Може скластися спрощене враження про українську національну ідентичність.

Репрезентація художніх творів є доволі неповною та обмежується здебільшого народною творчістю: піснями та казками. Їхні згадки є одиничними, майже не згадуються сучасні українські твори та пісні, що може формувати уявлення про Україну як застарілу державу, яка обмежується лише фольклором.

ВИСНОВКИ

Підручники з української як іноземної є важливим джерелом для першого знайомства з новою культурою. Значна частина сучасних підручників намагаються подавати не лише лексичний матеріал та сухі граматичні правила, а й використовувати культурний підхід. Зокрема з культурним спрямуванням написана серія підручник «Яблуко».

Вивчаючи мову іноземці знайомляться з мовною картиною світу народу — уявленнями про навколишню дійсність, світоглядом, світооцінкою, світосприйняттям українців у, які відображені у мові. Вона може бути реалізована на різних мовних рівнях, включаючи лексичні парадигми, лексико-синонімічні ряди, семантичні поля, фразеологічні одиниці навколо ядерного слова-поняття; лексико-асоціативні поля, концепти, стереотипи.

Під час дослідження було виокремлено й проаналізовано 8 лексико-семантичних груп: антропоніми, топоніми, їжа і напої, пам'ятки та заклади, професії, свята, офіційна та неофіційна державна символіка, художні твори.

На основі виокремлених лексико-семантичних груп ми з'ясували, що Україна представлена доволі сучасною державою із зрозумілою соціальною структурою, розвиненими технологіями, достатнім рівнем освіти. Вона репрезентована державою, де достатньо уваги приділяють спорту та культурі. Формується уявлення про українців як про сучасну та різнобічну націю, інтегровану у світовий простір, зокрема це простежується через широкий спектр лексико-семантичної групи професій, який охоплює і традиційні, і творчі, і сучасні технологічні та інтелектуальні спеціальності. Лексико-семантична група їжі та напоїв водночас відображає універсальність української кухні та демонструє її національні особливості, вписуючи кухню поряд з іншими у світовий контекст.,

Лексико-семантична група антропонімів є широко представленою за допомогою великого спектру імен. Переважають імена християнського походження, які зрозумілими для іноземців, проте наявні й питомо слов'янські імена, згадуються окремі іноземні імена. Наведені і повні, і короткі форми імен.

Деякі з власних імен, які належать відомим українським діячам, є менш згадуваними у сучасному світі, тож це доводить, що підручники потребують регулярного оновлення

Значна увага у підручниках приділяється релігійним та народним святам, які розкривають етнографічний колорит української культури та демонструються унікальне поєднання християнських і дохристиянських традицій. Проте державні свята та офіційна символіка представлені недостатньо, що ускладнює формування в учнів розуміння української державності та історичного контексту. Офіційна державна символіка згадується лише в розважальному контексті у вигляді картинок на сувенірах. Більшість представленої неофіційної символіки тісно пов'язана з Гуцульщиною та західними регіонами України, що може сприяти формуванню стереотипу про культурне домінування цих регіонів.

У лексико-семантичній групі пам'яток та закладів наявні історичні пам'ятки, що свідчать про давню та багату історію України і запобігають формуванню стереотипу про молоду, нерозвинену державу. Але більшість згаданих пам'яток є притаманними заходу України, а кількість пам'яток, що репрезентують інші регіони відносно невелика. Це може сприяти формуванню стереотипу про захід як культурний та історичний осередок України. Таке ж переважання західноукраїнських назв спостерігаємо у групі топонімів. Деякі регіони України, зокрема центр, південь та схід не представлені або представлені мінімально, в той час як захід представлено більш повно. Лексико-семантична група художніх творів є доволі невеликою та спирається в основному на фольклор. Це може сприяти формуванню стереотипу про відсутність в Україні сучасних книг, фільмів та пісень.

Зважаючи на вищесказане, можемо запропонувати такі рекомендації для оновлення та укладання підручників з української мови як іноземної:

- 1) Збалансувати територіальне представлення різних регіонів України, уникати зосередженості на одному регіоні, описувати різні особливості всіх регіонів.

- 2) Системно оновлювати перелік згаданих відомих українців. Слідкувати за новинами та сучасними тенденціями та додавати їх в підручники.
- 3) Збільшити кількість та глибину матеріалів, присвячених офіційним національним символам та державним святам. Додавати пояснення державної символіки та невеликі тексти про історію та національне значення важливих державних свят.
- 4) Включати до підручника не лише елементи народної творчості, а й фрагменти сучасних українських книг та пісень.
- 5) Додавати пояснення основних способів творення демінутивів та пари імен та їхніх скорочених варіантів, які відрізняються і є неочевидними.

Список використаних джерел

1. Бартків Н. Бородін К. Яблуко: підручник з української мови як іноземної (рубіжний рівень). Львів. Видавництво УКУ, 2022. 304 с.
2. Барчук О. Г., Волкова О.М., Ворона Н.О. Ukrainian Elementary. Українська мова для іноземців: навч. посібник. Гельветика, 2023, 400 с.
3. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ: Довіра, 2007. 205 с. (Словники України)
URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004883>
4. Богдан С. На світлий спомин незникового (пам'яті професора Єжи Бартмінського). *Лінгвостилістичні студії*. 2022. Вип. 16
URL: <https://doi.org/10.29038/2413-0923-2022-16-135-142>
5. Буряк М. Яблуко: підручник з української мови як іноземної (базовий рівень) Львів: Видавництво УКУ, 2015. 268 с.
6. Бялик В. Антропологічний зміст інформаційної мовної картини світу. *Studia methodologica*. Тернопіль: 2014. №. 37. С 94-100
7. Василенко, Г. Л.; Дмитрук, Л. І.; Тищенко, Л. Т.; Полиця Від букви до спілкування. Українська мова для іноземців: рівень А1. Вінниця: ВНМУ, 2019. 154 с.
8. Венжинович Н. Українська фразеологічна картина світу (на матеріалі лексикографічних джерел). *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. 2008: Ужгородський національний університет. № 12. С 84-86
9. Віват Г. Філіпенко О. Мовна картина світу в індивідуальному лексиконі Василя Стуса. Interconf. 2022. С. 474-483
10. Волкова О.М., Ворона Н.О., Голованенко Є.О Ukrainian for beginners. Українська для студентів-іноземців. Університетська книга, 2023, 304 с.
11. Волкова О.М., Ворона Н.О., Голованенко Є.О Вступний курс з української мови для студентів-іноземців підготовчого відділення. Університетська книга, 2023. 415 с.

12. Гейченко К.І., Цупікова О.А. Українська мова від А до Я для іноземних студентів. 2-е вид., допов. і перероб. Запоріжжя: ЗДМУ, 2021. 582 с.
URL: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/15261>
13. Голованенко Є. Дегтярєва Т. Українська мова для іноземців: Рівень А1: навч. посібник. 2-ге вид., випр. Суми: Університетська книга, 2021. 279 с.
14. Голубовська І. Етнічні особливості української національно-мовної картини світу. *Studia Linguistica*. 2010. Вип. 4. С 400-412
URL: <https://studia-linguistica.knu.ua/2010-4-400-412-golubovska-i-o-etnichni-osoblivosti-ukrainskoi-nacionalno-movnoi-kartini-svitu/>
15. Грещук В. Мовна картина світу гуцулів крізь призму художньої мови. Полонина. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2018. С. 28-38.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsev_2018_2018_5
16. Дегтярєва Т.О., Дяденко Г. В., Скварча О. М. Українська мова як іноземна. Елементарний курс: навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2020. 138 с.
17. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів /. Київ: Либідь, 2001. 221 с.
URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001815>
18. Єрмоленко С. Я. Мінлива стійкість мовної картини світу. *Мовознавство*. 2009. № 3-4. С. 94–103.
URL: <https://movoznavstvo.org.ua/component/attachments/download/371.html>
19. Жайворонок Н.В. Українська етнолінгвістика: Нариси : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Довіра, 2007. 262 с.
20. Живіцька І. Мовна картина світу як відображення реальності. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2010. Вип 4. С 20-25.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2010_4_5

21. Жук. М. Поняття культуруема в контексті сучасних лінгвокультурологічних досліджень . *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. 2015. № 4. С. 300-304
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnuflm_2015_4_59
22. Заїць В. Мовна картина світу гуцула другої половини XIX століття (за художньою та епістолярною спадщиною Ю. Федьковича). *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. Вип. 2. С. 352-355 (Серія Філологія)
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuufilol_2016_2_69
23. Заремська І. М. Мовна картина світу як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2011. Вип. 7. С. 396-402
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_10_2011_7_90
24. Засанська Н. Лексико-семантичне поле криза в українській та англійській мовах: графо-матричний і статистичний аспекти : дисертація. Кіровоград, 2016. 283 с.
25. Івах О. Ключ до мови. Коротка граматика української мови: Вінніпег: Культура й освіта, 1943. 48 с.
URL: <https://diasporiana.org.ua/movoznavstvo/ivah-o-klyuch-do-movy-korotka-gramatyka-ukrayinskoyi-movy/>
26. Кисілевський К. Граматика української мови для школи й самонавчання. Нью-Йорк: Видання Шкільної Ради УККА, 1955. 52 с.
URL: <https://diasporiana.org.ua/movoznavstvo/kysilevskij-k-gramatyka-ukrayinskoyi-movy-dlya-shkoly-j-samonavchannya/>
27. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. 2 вид., випр. і доп. Київ: Видавничий центр «Академія», 2006. 463 с. (Серія «Альма-матер»)
URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000573>

28. Лисенко Н.О., Кривко Р. М., Світлична Є.І., Цапко Т.П. Українська мова для іноземних студентів: навч. пос.. Київ: “Центр учбової літератури”, 2010. 240 с.
URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000639>
29. Лисиченко Л. А. Лексико-семантичний вимір мовної картини світу : монографія. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 191 с.
URL: [Lisichenko_2009_gotovo_new_tipografija.indd](#)
30. Луцак С, Ільків А., Литвиненко Н. Українська мова як іноземна для англомовних студентів-медиків: у 2 книгах. Книга 1. Соціокультурна комунікація: підручник. Київ: ВСВ «Медицина», 2019. 504 с.
31. Луцак С, Ільків А., Литвиненко Н. Українська мова як іноземна для англомовних студентів-медиків: у 2 книгах. Книга 2. Основи професійного мовлення: підручник. Київ: ВСВ «Медицина», 2019. 456 с.
32. Мазурик Д. Українська мова для іноземців. Крок за кроком. Харків: Фоліо, 2017. 288 с.
33. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. Київ : Вид. центр "Акад.", 2012. 288 с. (Серія «Альма-матер»)
34. Мацюк Г. Українська мова. Практичний курс для іноземців (за новою редакцією правопису): навч. посібник. 3-тє вид., випр. і допов. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2024. 328 с.
35. Осадча Н. Українська мовна картина світу: інтерпретаційні моделі інтегративного потенціалу. Українознавство. 2017. № 3. С. 201-213.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukr_2017_3_15
36. Палінська О. Туркевич О. Українська мова як іноземна. Крок 1 . Львів: Артос, 2010. 104 с.
37. Палінська О. Туркевич О. Українська мова як іноземна. Крок 2 . Львів: 2013. 135 с.

38. Семашко Т. Мовна свідомість, мовна картина світу та стереотипи як сценарій їх взаємодії. *Теоретична і дидактична філологія*. 2023. Вип. 36. С. 187-200
URL: <https://tdp-journal.com/index.php/journal/article/view/276>
39. Серебрянська І. М. Мовний образ освіти як ціннісний атрибут української мовної картини світу. *Філологічні трактати*. 2018. Т. 10, № 1. С. 89-95
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Filtr_2018_10_1_14
40. Серебрянська І. М. Освіта в Україні : спостереження крізь призму мовної картини світу : монографія. Харків: 2018. 391 с.
URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/77421/1/Serebrianska_education.pdf
41. Середницька А. Я. Відмінності між мовною та концептуальною картинами світу з погляду сучасного мовознавства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. Вип 21(1). С. 69-72 (Серія Філологія)
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2016_21%281%29_20
42. Силка А. А. Українська мова для студентів-іноземців медичного профілю (з англійською мовою навчання). Університетська книга, 2023. 132 с.
43. Словник сучасної лінгвістики: Поняття і терміни: у 4 т. Т. 2. Донецьк: ДонНУ, 2012, 350 с.
44. Словник сучасної лінгвістики: Поняття і терміни: у 4 т. Т. 3. Донецьк: ДонНУ, 2012, 424 с.
45. Соколовська С. Концептосфера художнього тексту. *Наукові записки*. 2010. Вип. 15. С 260-264. (Серія "Філологічна")
46. Тараненко К. В. Мовна картина світу як відображення національного характеру українців. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Том 34 (73) № 4 2023. С 40-44 (Серія: Філологія. Журналістика)

47. Ушакова Н., Алексеєнко Т., Кушнір І. Паралель. Українська мова для початківців. Базовий курс: навч. посіб. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2018. 112 с.
48. Щепанська Х. А. Мовний образ, концепт, вербальний символ і їх функціонування в художньому тексті. *Лінгвістичні дослідження*. 2012. Вип. 33. С. 66-71/
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_lingv_2012_33_14
49. Юдко Л. В. Мовна та концептуальна картини світу як відображення свідомості нації. *Studia Linguistica*. 2011. Вип. 5. С 292-298
URL: [Microsoft Word - studia5_2.doc](#)
50. Ющук І. Українська мова для іноземців. Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2021, 168 с.
51. 2022 Duolingo Language Report
URL: <https://blog.duolingo.com/2022-duolingo-language-report/>
52. Bartminski_J. Stereotyp jako przedmiot lingwistyki
URL:
https://www.academia.edu/642811/Stereotyp_jako_przedmiot_lingwistyki_I
53. Bekh O. Dingley D. Complete Ukrainian Beginner to Intermediate Course. John Murray Press, 2010. 320 p.
54. Husar Struk D. Ukrainian for undergraduates. Mosaic Press, 1978. 382 p.
55. Shevchuk Y. Beginner's Ukrainian with Interactive Online Workbook. 3rd Integrated edition. Hippocrene Books, 2022. 432 p.
56. Slavutych Y. Manual Da Lingua Ucraniāna. Curitiba: Centro Brasileiro de Estudos Ucrānianos, 1976. 119 p.
URL: <https://diasporiana.org.ua/movoznavstvo/slavutych-y-manual-da-lingua-ucraniana-1/>

ДОДАТКИ**Додаток 1**

Репрезентація регіонів України в підручниках «Яблуко»

